

aki gyászolókkal, haldoklókkal foglalkozik, annak mindenképpen meghatározó élménye Polcz Alaine. Közös munkájuk volt a Kharón folyóirat szerkesztése, amely a gyással és a gyászolók segítségével foglalkozott.

Pszichológiai, tanatológiai munkássága mellett Polcz Alain az irodalomban is új kapukat nyitott. Fogarassy Miklós irodalmár és Mészáros Sándor a Kalligram Kiadó főszerkesztője elsősorban íróként emlékeznek rá. Írói szerepét vizsgálva azonban kihagyhatatlan férjéhez, Mészöly Miklóshoz fűződő kapcsolatának elemzése. Mindketten kiemelik, hogy Polcz tradicionálisan fogta fel a feleség szerepet, ugyanakkor az odafigyelés és a törődés meglátásuk szerint kölcsönös volt. Mindketten egyet értenek abban is, hogy Mészöly szuverén íróként kezelte Polcz-ot, nem nyomta el őt. Polcz férje halála után fontosnak tartotta a Mészöly-kultusz ápolását, hagyatékának kezelését. Ebben elsősorban Gaál Zsuzsanna és Pócs Margit segítettek neki, akik sokat tettek a Mészöly-kultusz kiépüléséért és ápolásáért Szekszárdon és Budapesten.

Polcz Alaine írói tevékenységének fontosságát támasztja alá az a tény is, hogy *Asszony a fronton* című művét több nyelvre is lefordították. Németül mindaddig nem jelent meg, de a németországi hungarológus és műfordító, Silvia

Petzoldt ezt a hiányt igyekeznek pótolni. Tervezi, hogy az *Asszony a fronton* után a *Karácsonyi történetet*, valamint Polcz naplóit és egyes szakmai könyveit is lefordítja németre.

A kötetet végén Ablonczy Anna az önmagával szembenező, életmérleget készítő Polcz Alaine-re emlékszik, aki példát adott arra, hogyan lehet és kell a halálra készülni. Az interjúkból kibomlanak előttünk Polcz különböző arcai, feltáruul előttünk sokszínű tevékenysége és képet kapunk munkásságának utóéletéről is. Azonban mindegyik kép hiányos, hiszen a kötet laudáció jellegéből fakadóan a visszaemlékezésekből hiányzik a kritikai jelleg. Mindemellert nagy értéke a könyvnek, hogy Polcz egész pályáját tárgyalja, amivel elősegíti munkásságának átfogó megítélését. Rávilágít arra, hogy pszichológusként, tanatológusként, íróként, és a Mészöly-hagyatékot kezelő feleségként is kiemelkedő eredményeket ért el. Közismertségét sokrétű tevékenysége mellett talán annak is köszönheti, hogy minden területen úttörő szerepet töltött be, változtatni mert a berögzült szokásokon. Szemléletmódosító, társadalmi tudat formáló tevékenységének állított emléket Ablonczy Anna ebben az interjúkötetben, és a kortársak segítségével hozzájárult Polcz Alaine szellemi hagyatékának megőrzéséhez, ápolásához és továbbviteléhez.

Pócsik Anett

Szabó László Tamás:

A tanár visszanez. Neveléstudomány – Iskola – Pedagógia

Budapest, Új Mandátum Könyvkiadó, 2009. 188 lap

Korunk lehangsúlyosabb jellemzője a *változás*. Az információs forradalom átírta szokásainkat, életformánkat, em-

beri kapcsolatainkat, a világunkról, a kultúráról, a műveltségről alkotott képet. E nagyhatású társadalmi átalakulás egyik

legérintettebb szegmense az iskolarendszer, maga az oktatás. Szabó László Tamás *A tanár visszanez* című új kötete, mely az Oktatás és Társadalom sorozat ötödik darabjaként jelent meg, s amely válogatás a szerzőnek az elmúlt húsz évben született írásaiból, az oktatás/nevelés területén egyre sűrűbben felmerülő kérdésekre keresi a választ, a megragadható tájékozási pontokat, az átalakulás kívánatos arányait.

Az első fejezet egy didaktikai szöveggyűjteményhez, illetve egy empirikus kutatást bemutató kötethez írt bevezetőket tartalmaz. Az első tanulmány már felveti azt a kérdést, amely köré tulajdonképpen az egész kötet szerveződik, ez pedig az oktatást/nevelést érintő nagy kihívás: a hagyomány és a modernség, azaz a „Gutenberg-galaxis” és az „Edison-konstelláció” közötti dilemma. Az érdeklődő olvasó nem csak erre a kérdésre kaphat választ ebben a fejezetben, hanem egy sor más kérdésre is, amely mindebből következik. Hogyan határozza meg napjainkban feladatát az iskola, milyen változást igényelnek az információszerzés és megismerés módozatai, mi a kognitív tanulás alternatívája, mi a tanár szerepe ebben az új helyzetben, hogyan adhat az iskola operatív tudást, mert a lexikális tudás – mint a szerző írja – „nem elégséges feltétele a teljesítményképes tudásnak”. Mediatizált világunkban civilizációs váltáshoz érkezünk, melyben a képnyelv-szónyelv arányai megváltoztak. Versenyre kell-e kelnie az iskolának a digitális információhordozókkal, vagy inkább másfelé kell fordítania figyelmét? Mit jelent az, hogy az iskola „tapasztalatszerző hely”, és milyen tapasztalatokat szerezhet itt a gyermek, mi a pedagógiai értékelés szerepe, és hogyan kell a tanárnak viszonyulnia hozzá? Az említett nevelélméleti kérdések mellett a fejezetben egy nevelés-

történeti áttekintést is olvashatunk, amelyből azt is megtudhatjuk, hogy mi-
ben hoznak újat a mai alternatív irányzatok. A fejezet utolsó tanulmánya egy olyan empirikus kutatáshoz írt bevezető, mely az iskola világát a „rejtett tanterv”-re irányított figyelemmel vizsgálja.

A második fejezet, amely mondanóját ismét a fent említett alapdilemmával indítja, a minőségre és értékre koncentrálva elemzi az iskola világát a neveléstudomány nézőpontjából. Olvashatunk arról, hogy az iskolának állandóságot sugallva is sokféle arca van, hogy mi határozza meg a tanár habitusát, azt hogy mitől *hiteles* a tanár, és mit jelent a tanári szeretet. Elgondolkodtató a fejezet második tanulmánya, a kétnyelvű oktatásról, az interkulturális nevelésről, mely nagy kihívás az európai oktatási rendszer számára. Szabó László Tamás (a szerző szavaival élve) válaszkísérleteit olvasva, a témára érzékeny olvasóban az iskola kapuján jóval túlmutató kérdések fogalmazódnak meg, s a rájuk adható válaszok közelebb vihetnek korunk Európájának megértéséhez. Az iskola és minőség című tanulmány a kutatás metodológiai problémáit taglalja, a normákhoz való viszonyulást az intézmény és az osztály szintjén. Arra a szintén messzire mutató kérdésre is választ kapunk, hogy mi az oka annak, hogy „az iskolában a minősítés és a minőség nem feltétlenül esik egybe”. A fejezetben a kommunikatív nevelésfelfogásról is olvashatunk, s néhány példán keresztül megismerhetjük az iskolai kommunikációs játszmák természetét. A globalizáció új alapállást követel a pedagógustársadalomtól. A szerző arra hívja fel a figyelmet, hogy nem minden esetben értékes, ami új, ezért a reflektív értelmiségi beállítottság szükségességét hangsúlyozza: „ebben az értelemben az értelmiségi alapállás, a reflektív habitus kimunkálása azt jelenti, hogy megmu-

tatjuk: az embernevelés mennyiben, mi-
ben más, és több mint a pusztán »emberi
erőforrás« fejlesztése, azaz a munka-
erőképzés”. A szerző a reflektív para-
digmának külön alfejezetet szentel. A
neveléstudomány szintjén kimunkált
fogalom azonban még nem jellemzi a
pedagógiai praxist. Szabó László Tamás
vázolja a reflektivitás koncepcióját, az
(ön)reflexió eljárásának módjait,
melyek reményei szerint a tanárképzés
eszközrendszerét is gazdagíthatják. Meg-
ismertet azonban azokkal a skeptikus
nézetekkel is, melyek a reflektivitás
lehetőségeivel kapcsolatban a nemzet-
közi szakirodalomban megjelentek. Ezzel
együtt, reméli, hogy a reflektív para-
digma, mint a pedagógiai gyakorlat el-
mélete, az iskolai gyakorlatban is meg-
valósul. Rendkívül érdekes témát taglal a
fejezet utolsó írása: az érték, értékrend
kérdését az iskola viszonylatában. Bo-
nyolult az érték és iskola viszonylatát
elemezni, már csak azért is, mert „mint
filozófiai kategória, és mint pedagógiai
kérdéskör másképpen vetődik föl” a
különböző iskolatípusokban (pl. feleke-
zeti, világi). Ma, amikor „értékválság-
ról”, „posztmodern elbizonytalanodásról”
szokás beszélni, a szerző arra hívja fel a
figyelmet, hogy a kutatások tanúsága
szerint a fiatalság értékorientációja sok-

kal bonyolultabb és összetettebb, mint
amit a gyakran használt szókapcsolatok
kifejezhetnek.

A kötet harmadik, záró fejezete a ta-
nárképzés kérdéseit tárgyalja, nemcsak
hazai, hanem európai vonatkozásban is,
sőt néhány, a volt szocialista tömbhöz
tartozott ország (Csehország, Észtország,
Lengyelország, Litvánia, Románia, Szlo-
váchia, Szlovénia) esetében erről még
részletesebben olvashatunk. Az
„euroharmonizáció” megsokszorozta
azokat a kihívásokat, amelyekkel a térség
országjaiban az oktatásnak szembe kell
néznie. Nem véletlen tehát, hogy a szerző
kitüntetett figyelmet szentel a tanárké-
zésnek. Ami rendkívül figyelemre méltó,
az a továbbképzés szükségességének
hangsúlyozása, a „tanártársadalom per-
manens szakmai és mentális karbantar-
tása”, valamint annak szükségessége,
hogy „az alapképzés és a továbbképzés
szerves egységet alkosson”.

A fentiekben csak néhány gondolatot
ragadtunk ki a gazdag tartalmú kötetből,
de úgy véljük, ez elegendő ahhoz, hogy
érdeklődéssel vegyék kézbe a tanár-
szakos hallgatók, a tanárok, a leendő
tanárokat oktatók, és nem utolsósorban
azok, akik a törvényhozás szintjén a
magyar oktatáspolitikát alakítják.

Hausmann Alice

Molnár Gábor: A hajléktalanok lelkiállapota

Budapesti Módszertani Szociális Központ és Intézményei Orvosi Krízis
Szolgálat kiadás, Budapest, 2008. 204 lap

Az év végéhez közeledve, karácsony-
táján a magazinokban, a televíziós műso-
rokban gyakorta szerepelnek a jótékony-
sági szervezetek különféle eseményei: a
szegény családok vagy intézetben nevel-

kedő gyermekek és hajléktalanok megse-
gítésére irányuló rendezvények. Termé-
zetesen leegyszerűsített a képlet, a rá-
szoruló-, jótékonykodó szerepekre, s nem
ritkán a politikai-, kulturális-, vagy gaz-